

Horváth Attila

Koncepció per az első független felelős magyar kormány miniszterelnöke ellen – Gróf Batthyány Lajos pere

A mikor valaki ellen koncepció per indítanak, legtöbb esetben először értetlenül áll az események előtt, és csak sokára ismeri fel, hogy mi is történt valójában. Így volt ez gróf Batthyány Lajos esetében is. Az első független, felelős magyar kormány miniszterelnöke sem gondolta, hogy mi készül ellene, nem ismerte fel pere koncepció jellegét, és hitt felmentésében vagy valamilyen enyhe ítéletben. Amikor Deák Ferenc javasolta Batthyány Lajosnak, hogy meneküljön el, mert le fogják tartóztatni, Batthyány büszkén válaszolta: „*Pár hitvány év miatt*” nem lesz székevény. Batthyány azért sem láthatta előre a készülő justismordot, mert ilyesmi addig nagyon ritkán fordult elő Magyarországon, ráadásul sok esetben nem is olyan könnyű felismerni egy per koncepció jellegét, hiszen a per megrendelői, lebonyolítói abban érdekeltek, hogy minden törvényteleniséget leplezzenek, és a jogszerűség látszatát keltsék.

A koncepció perek fajtái

A koncepció pereket csak a legritkább esetekben szokták a legegyszerűbb forgatókönyv szerint lebonyolítani: a politikai vezetés megrendelésére a nyomozó hatóság letartóztat egyes személyeket, és az előzetesen megfogalmazott elvárásoknak megfelelően

kitalálnak néhány hamis vádat, amelyet hamis bizonyítékokkal (leginkább megzsarolt tanúkkal) támasztanak alá, és amely alapján a bíróság meghozhatja a kitalált tényállásnak megfelelő ítéletet.¹ Ezekben az esetekben legtöbbször valamilyen politikai bűncselekménnyel vádoltak meg ártatlan embereket, de előfordult az is, hogy az államellenes bűncselekmények közé becsempészték néhány köztörvényes bűncselekményt is, hogy ezzel is lejárássák az elítélendő személyeket a közvélemény előtt.² Az 1940–1950-es évek koncepció perrei során még az antiszemita propagandától sem riadtak vissza.³ (Amikor valaki ellen koncepció per indítottak, akkor a sajtóban rögvest közzétették, hogy mi volt a korábbi, magyarosítás előtti neve.) Mindeközben a sajtó minden eszközt felhasznált arra, hogy minél jobban besározzák a vádlottakat. Ilyenkor a legaljasabb rágalmaktól sem riadtak vissza.

Koncepció pernek számít az is, ha a vádlott valóban elkövette a terhére rótt cselekményt, de az egyébként nem számítana bűncselekménynek. A bíróság azonban a vádhatóság segítségével a valóban megtörtént eseményeket, tényeket önkényesen értékeli, és úgy állítja be, mintha az törvénytelen lenne. A történetet módosítják, kiszínezik, egyes tényeknek túlzott jelentőséget tulajdonítanak, a bohából elefántot kreálnak, vagy a végeredmény felől, az ok-okozati tényezőket manipulálva tekintenek vissza a tényállásra.⁴

A koncepció perek közé kell sorolni azt az esetet is, amikor a vádlott valóban elkövetett egy kisebb súlyú bűncselekményt, de azt jelentős mértékben átminősítik, felnagyítják, a valódi szándékot meghamisítják, és igazságtalan, rendkívül kegyetlen büntetést szabnak ki, pl. felfüggesztett börtönbüntetést helyett halálbüntetést.⁵

Végül a negyedik variáció az, amely egyben a legráfínáltabb is, hiszen ebben az esetben valós tényállás alapján, látszólag jogszerűen járnak el, de a jogszabály, amire az ítéletet alapítják, teljes mértékben erkölcstelen, amorális. Ilyen volt pl. az 1950. évi 26. tvr. az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről,⁶ az 1946:7. tc. a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről stb.

Gróf Batthyány Lajos életének főbb eseményei

1807. február 10-én, Pozsonyban, németújvári gróf Batthyány József Sándor és lomniczai gróf Skerlecz Borbála fiaként megszületett gróf Batthyány Lajos.

1807. február 11-én megkeresztelték a pozsonyi Szent Márton-székesegyházban.

1807–1815 között, szülei különválása miatt, anyjával és nővérével, Emíliával Bécsben élt.

1811. április 7-én Batthyány József Sándor gróf végrendeletében – Vas vármegye alispánjának gyámsága mellett – egyetlen fiát, Lajost nevezte meg valamennyi birtoka örököséül.

1813. július 13-án, Ikerváron meghalt apja. A végrendelet kihirdetését anyja megakadályozta, és elbitorolta a gyámság jogát.

1815–1819. április 15. között Vinzenz Pleban bécsi nevelőintézetében,

1818 őszétől, magántanulóként, a bécsi egyetem gimnáziumában,

1819. november–1820. augusztus között a győri bencés gimnáziumban,

1821. március–1824. május között Fritz Klinkovström bécsi nevelőintézetében

1822 őszétől magántanulóként ismét a bécsi egyetem gimnáziumában,

1824. május–1826. február között Nikolaus Möller, a filozófia doktora bécsi házában tanult.

A Habsburg-korszak legfontosabb hűtlenségi perei

A gróf Batthyány Lajos elleni pernek voltak előzményei is. A Habsburg-ház magyarországi uralkodása idejét végigkísérték a kisebb-nagyobb mértékben, de törvénytelen eljárások. Az első Dobó István és Balassa János állítólagos összeesküvési ügye volt. I. Miksa 1569. október 12-én, a pozsonyi országgyűlés utolsó napján, az országgyűlési törvények szentesítése végett nála járt főrendek közül lefogatta Dobó Istvánt és sógorát, Balassa Jánost. Ellenük a magyar hatóságok mellőzésével titkos nyomozást folytattak, és hamis bizonyítékokat gyűjtöttek.⁷

16–19. századi koncepciós perek vádlottjai:

Dobó István sírköve (Cserna Károly rajza). Balassa János (Martino Rota rézmetszete, 1575)

Illésházy István (korabeli festmény)

Wesselényi Ferenc (Johann Cromer rézmetszete)

Nagy megrökönyödést keltett az ország egyik legnagyobb birtokosának, Illésházy Istvánnak az ügye is. Az udvari főlovászmestert 1603-ban törvénytelen eljárás során és konstruált perben fej- és jószágvesztésre ítélték, ami végül is a Bocskai-féle szabadságharcot kiváltó

A Wesselényi Ferenc–Zrínyi Péter–Frangepán Ferenc–Nádasdy Ferenc-féle összeesküvési perben már nem is leplezték, hogy nem a magyar törvények szerint jártak el. A bécsi kormány rendkívüli megoldásként külön ad hoc bíróságot, iudicium delegatumot küldött

1826. augusztus 5.–1827. április 19. között, mint a cs. kir. 32., Esterházy herceg gyalogezred kadétja katonai szolgálatot teljesített az itáliai Páduában. Közben, 1826 végén, magánúton befejezte jogi tanulmányait, és sikeres vizsgát tett a zágrábi Jogakadémián.

1827. április 20.–1831. április 30. között a cs. kir. 9., Miklós huszárezred 1., őrnagyi osztálya 2. századának alhadnagyaként szolgált. Századával az itáliai Trevisóban, 1829 márciusától a stájerországi Fehringben, 1830 áprilisától a csehországi Bogdanetzben és Pardubitzban állomásozott.

1828. áprilistól apai örökségének megszerzéséért anyjával örökösödési jogvitába keveredett, amelyet

1831. január 18-án Bécsben, a Magyar Királyi Udvari Kancellária közbenjárásával létrejött megállapodás zárt le.

Ekkor szerződést kötöttek a Batthyány-örökség felosztásáról.

1831. február 10-én Batthyány, nagykorúságát elérve, teljes jogú tulajdonosa lett a birtokainak.

1831. április 30-án kilépett a cs. kir. hadseregből.

1831. május–1839. június 2. között Vas vármegyei birtokán, Ikerváron élt és gazdálkodott, közben külföldi utazásokat tett (Bajorország, Svájc, Itália, Görögország, Törökország, Franciaország, a Német Szövetség államai).

1832. február 20-án kinevezték Vas vármegye táblabírájává.

1834-ben, anyja halála után megkapta a szalónaki uradalmat is.

1834. december 4-én Pozsonyban, a Szent Márton-székesegyházban házasságot kötött Zichy Antónia grófnővel, ciferi gróf Zichy Károly leányával.

Zrínyi Péter
1701

16–19. századi koncepciós perek vádlottjai:

Zrínyi Péter, Nádasdy Ferenc és Frangepán Ferenc kivégzése (korabeli metszet)

II. Rákóczi Ferenc (metszet, 1701), Martinovics Ignác levágott feje (Pollák Zsigmond metszete, Vasárnapi Ujság, 1869. febr. 14.)
Wesselényi Miklós (könyvmarat Barabás Miklós rajza után)

ki, amelynek tagjai között nem lehetett magyar. A II bírót a haditanács, a titkos tanács tagjai és az udvari kamarások közül válogatták ki. A pert Bécsújhelyen, a német-római császári törvények szerint folytatták le.⁹

II. Rákóczi Ferencet 1701 áprilisában a bécsújhelyi börtönben, ugyanabban a cellában tartották fogva,

ték meg, megfélemlítették az ügyvédek stb. A legnagyobb jogsérelmet azonban az okozta, hogy a királyi jogügyek igazgatójának felfogását követve olyan cselekményeket minősítettek bűncselekményeknek, amelyek nem voltak veszélyesek az akkori államhatalomra. Pl. abból indultak ki, hogy aki a mozgalmi káték valame-

1835. augusztus 26-án, Ikerváron megszületett leánya, Antónia (1837. augusztus 28-án, az itáliai Bergamóban meghalt).

1837. december 25-én, Pozsonyban megszületett második lánya, Amália.

1839. június 2.–1840. május 13. között Pozsonyban részt vett az országgyűlés felső táblájának ülésén.

1839. október végén Széchenyi Istvánnal együtt a pozsonyi Strohmayr-házban létrehozta az ellenzéki főnemeseket tömörítő kiskaszinót, ahol

1839. november 18-án hivatalosan is megalakították a főrendi ellenzéket. 1839. december 14-én Batthyány politikai programnyilatkozattal felérő emlékiratot nyújtott be a kiskaszinóhoz.

1840. április 22-én, a felsőtáblán mondta el legjelentősebb és leghatásosabb beszédét (a szólásszabadság ügyében).

1840. május 13-án, az országgyűlés berekesztését követően Pestre költözött.

1840. július 27-én, Zala vármegye közgyűlésén kinevezték Zala vármegye táblabírójává.

1841. január 30-án, a Kossuth Lajos által alapított „Hasznos ismereteket terjesztő társaság” (a későbbi Iparegyesület) alakuló ülésén – távollétében – felkérték elnöknek.

1842. június 4-én az Iparegyesület pesti közgyűlése három évre az egyesület elnökévé választotta. (1845. augusztus 23-án újraválasztották.)

1842. július 1-jén megszületett harmadik lánya, Ilona.

1843. május 18.–1844. november 13. között a pozsonyi országgyűlés felsőtábláján a főrendi ellenzék vezetője.

lyikét látta, elolvasta, vagy éppen lemásolta, és nem jelentette fel a hatóságnak, pusztán ezzel a cselekményével elkövette a hűtlenség bűncselekményét – még abban az esetben is, ha egyébként az elolvasott szöveggel nem értett egyet.¹² Akaratlanul is árulkodó a Hétszemélyes Tábla ítélete, amely kimondta, hogy súlyosbításként Martinovicsnak végig kell néznie társai kivégzését. Előre tudták tehát, hogy halálra fogják ítélni őket, pedig még nem is tanulmányozták az iratokat.

Amikor pedig elhatározták báró Wesselényi Miklós perbe fogását, József nádor vette a fáradságot és előkerestette a 40 évvel korábbi periratokat, leporoltatta és odaadta a bírának, hogy annak alapján hozzák meg az ítéletüket.¹³

Koncepciós perre utaló vonások Batthyány perében

Gróf Batthyány Lajos perében is fellelhetjük a koncepciós pertípusok több jellemzőjét és a korábbi perekben már alkalmazott módszerek elemeit.

Miért ítélték el gróf Batthyány Lajost?

Gróf Batthyány Lajos, mint az első független, felelős magyar kormány volt miniszterelnöke, a legmagasabb rangú politikus, akit sikerült elfogniuk. Reprezentatív kivégzésével akarták bosszújukat kielégíteni és az országot megfélemlíteni.

Személyében a vádlottak padjára ültették az 1848 március–áprilisában győztes polgári intézményeket és a magyar nemzeti törekvéseket is.¹⁴

Ferenc József személy szerint is sértve érezte magát, hiszen csak Oroszország segítségével tudta levérni a szabadságharcot.¹⁵

Gróf Batthyány Lajos kivégzése 1849. október 6-án (litográfia)

Zsófia főhercegnő is gyűlölte Batthyány Lajost, ami leplezetlenül kitűnik – 1931-ben kiadott – naplójából.

Nem vették jó néven azt az állítólagos kijelentését, amit a titkosrendőrség jelentett, hogy a Batthyány család régebbi, mint a Habsburgoké.

Megszerezhették gróf Batthyány Lajos tekintélyes vagyonát. Az 1849. július 1-jén, Haynau által kiadott császári főparancs kimondta, hogy a felségárulás miatt elítéltek összes vagyona elkobozandó. Batthyánynak nagy birtokai voltak, Magyarországon túl Horvátországban és Stájerországban is.¹⁶

A sajtó szerepe a Batthyány elleni propaganda-hadjáratban

Alig néhány napja tartóztatták le Batthyány Lajost, a feltűnően jól értesült osztrák és magyar lapok máris egymás után tették közzé a lejáratozó, dehonesztáló cikkeket. A *Figyelmező* 1849. január 23-án (tehát Batthyány első kihallgatása előtti napon), a volt miniszterelnökről írt glosszájában úgy emlékezett meg a grófról, mint aki a „Kossuth Lajos szövetsége által olly fő fő oka volt Magyarország múltbéli szerentségletségeinek.” Február 11-én és 13-án pedig leközltek az osztrák lapokban megjelent cikk magyar fordítását,

1844. április 7–8-án ikervári kastélyában gróf Széchenyi Istvánnal és Deák Ferencsel a közteherviselés tervezett bevezetéséről tanácskozott.

1844. május 5-én Pozsonyban, az alsótábla üléstermében az akkor megalakuló Magyar Kereskedelmi Társaság elnökévé, 1844. július 30-án, a Pesti Cukorfinomító Gyár-egyesület közgyűlésén elnökké,

1844. október 6-án, Pozsonyban az Országos Védegylet, 1844. december 22-én, Pesten a Gyáralapító Társaság igazgatóválasztmányának tagjává választották.

1845. március 10-én részt vett Pest vármegye közgyűlésén, ahol elítélték az adminisztrátori rendszert.

1845. március és augusztus között a Közel-Keleten, Szíriában és Egyiptomban (Jeruzsálemben, Alexandriában és Kairóban) tett utazást.

1845. november 18-án, az ellenzéki politikusok pesti értekezletén Szentkirályi Mórral és Deák Ferencsel együtt megbízást kapott az ellenzék egyesítésének előkészítésére. 1845. novemberben, Pesten megszületett fia, Ákos. (1845. december 28-án meghalt.)

1846. június 6-án a Szentkirályi Mór pesti lakásán tartott ellenzéki konferencián a sajtóbizottság elnökévé választották.

1846. november 15-én, az ellenzéki párt megalakítását előkészítő pesti értekezleten döntés született arról, hogy Batthyány fogja vezetni az egységesülő ellenzéket.

1847. március 15-én, Pesten, az országos ellenzéki konferencián elfogadták az ellenzéki program alapelveit, s Batthyányt hivatalosan is az ellenzék Középponti Választmányának elnökévé választották.

azután a Batthyány elleni vádpontok egyike lett: „köz-tudomású, hogy Batthyány és Pulszky október 5. és 6. közötti éjjel meghitt embereik, ezek pedig munkások közt pénzt osztottak ki...”¹⁷

Az osztrák katonai büntetőjog alkalmazása

Gróf Batthyány Lajossal szemben nem Magyaror-szágon, nem a magyar hatóságok, nem a magyar jog-szabályok, így az 1848:3. tc. alapján jártak el, hanem a rá nézve sokkal kedvezőtlenebb osztrák katonai büntető- és eljárásjogot alkalmazták. Annak ellenére, hogy proklamációjában Windisch-Grätz herceg is fegyverrel a kézben elfogott lakosokról szólt. Még Leuzendorf

Gróf Batthyány Lajos sírkövével a pesti ferences templomban

hadbíró is azt javasolta, hogy Batthyány Lajos miniszterelnöki tevékenységét ne tegyék a per tárgyává, mert az 1848. október 3-án életbe léptetett haditörvények erre az időszakra nem érvényesek, hiszen Batthyány már egy nappal korábban lemondott miniszterelnöki megbízatásáról. Bécsben azonban másként döntöttek. Batthyány tevékenységét egységes egész-ként értékelték. Az 1848:3. tc.-re csak akkor hi-vatkoztak, ha azt a volt miniszterelnökkel szembe tud-ták fordítani.¹⁸

A katonai büntetőjog legfőbb jellemzője, hogy sokkal szigorúbb felelősségi szabályokat alkalmaz, mint a civilekkel szemben alkalmazható büntetőjog. A polgári büntetőjog esetében sokszor elegendő a passzivitás is, ezzel szemben a katonai büntetőjog „a legsúlyosabb aktivitást” követeli meg a hatálya alá vont személyektől, elsősorban katonáktól. A katonai büntetőjog szabályai még a feltételezetten keletkezett „veszély” esetén is megállapíthatták a felelősséget. Az osztrák katonai büntetőeljárás, amelyet még a Justiz-norma (1754), a Theresianische peinliche Gerichts-ordnung (1769), a Strafnormen (1790) és a Hadi cikkek (1808) által szabályoztak, titkos, inkvizitórius jellegű rendszer volt. A hivatalból induló büntető eljárás ura a hadbíró, aki egy személyben döntött a per meg-indításáról, a bűncselekmény körülményeinek kivizs-gálásáról, egy személyben képviselte a vádat, a védel-met és a bírói pozíciót.¹⁹

Éppen ezért Batthyány Lajos már első kihall-gatásakor kérte, hogy tisztázzák a bírósági hatáskör kérdését: „minden mást megelőzően egyelőre pusztán egyetlen dologra térjen ki, mégpedig a velem szem-beni illetékesség kérdése [...]. Ami ugyanis mi-niszterelnöki hivatalbeli működésemet illeti, az kizárólag a képviselőház és a felsőház megítélése alá tartozik, mivel az Őfelsége által szentesített tör-vényekből következően csakis a képviselőház ille-tékes annak eldöntésére, hogy a minisztert a királyi fiscus vagy bármelyik képviselő panasza alapján vád alá helyezhesse. Amennyiben ezt a vádat a képvi-selőház továbbra is helytállónak találja, úgy az ítékezés a felsőházon múlik. Etekintetben csakis a két házat ismerhetem el illetékes hatóságok gya-nánt.”²⁰

Batthyány Lajos Olmützben, a hadbírói tárgyalás kihallgatásán újra visszatért a hatáskör (és a visszamenőleges hatály) kérdésére: „Már korábbi kihallgatásaimkor említettem, hogy miniszteri tevé-kenységem megítélése egyáltalán nem tartozik a ka-tonai törvényszék hatáskörébe, miután e tevékenység-gel már október 2-án felhagytam, s a magyarországi ostromállapotot csak az október 3-i legfelsőbb mani-fesztumban rendelték el, illetőleg mondták ki a hadi-

1847. április 8-án, Pesten megszületett második fia, Elemér.

1847. június 6-7-én, Pesten, a Batthyány elnökletével megtartott országos nagygyűlésen a magyar liberális ellen-zék elfogadta programját, az Ellenzéki Nyilatkozatot.

1847. október 18-án Batthyány támogatásával Pest várme-gye országgyűlési követévé választották Kossuth Lajost.

1847. november 11. és 1848. április 11. között Pozsony-ban, az országgyűlés felsőtábláján Batthyány a főrendi ellenzék vezéréként irányította az országos ellenzéket.

1847. december 7-én, a választfelirati vita alkalmával a fel-sőtáblán mondott beszédében felvetette a Habsburg Birodalom egészének alkotmányos átalakítását.

1848. február 4-én, a felsőtábla ülésén, a kötelező örök-váltság mértékének vitájában a földesurak méltányos kár-

pótlását indítványozta. A magyar nyelvhasználatról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor javasolta, hogy Horvát-or-szágból a belső ügyekben használhassák a horvát nyelvet. 1848. március 14-én este, a pozsonyi Zöldfa vendégfogadó erkélyén Kossuth a magyar független felelős minisztérium leendő elnökeként mutatta be Batthyányt.

1848. március 15-én Batthyány az országgyűlési küldöttség tagjaként Pozsonyból gőzhajóval Bécsbe uta-zott, hogy a király elé terjessze a Kossuth által betér-jesztett, s az országgyűlés által jóváhagyott, az alkot-mányos átalakulást sürgető felirati javaslatot.

1848. március 17-én, Bécsben Batthyány, az Ellenzéki Párt elnöke a király jóváhagyásával miniszterelnöki megbízást kapott István nádortól, majd visszatért Pozsonyba.

törvényszék illetékességét, tehát azok visszamenőleges alkalmazása a korábbi tényekre nem megalapozott.”²¹

Törvénytelen letartóztatás és fogva tartás

Batthyány Lajos nem bújta el a megszálló katonaság elől.²² Meg sem kísérelte a szökést, mégis, 1849. január 8-án, Pesten, a Károlyi-palotában Windisch-Grätz katonái törvénytelen módon elfogták,²³ és elkezdték kihallgatni.

Batthyány az első kihallgatásakor azt kérte, hogy óvadék ellenében helyezték szabadlábra. Kezességül vagyonát és becsületét adta. Ezt a kedvezményt megtagadták tőle, hiszen az előzetes vizsgálatot lefolytató Tratner ezredesnek – megbízatása alapján – Batthyány „köztudomású” és „büntetés alá eső cselekedetei” ügyében kellett nyomoznia, vagyis az ártatlanság véelme helyett a bűnösség preconcepciójával indult az eljárás.

Az egész eljárás során többször is átszállították egy másik börtönbe (április 23.: Laibach [Karintia], július 26.: Pozsony, augusztus 12.: Olmütz, majd vissza Pestre, az Újépületbe). Mindeközben hermetikusan elzárták a külvilágtól, és ezzel korlátozták a védekezési lehetőségeit.

Hamis vádak

A vádak egy része csúsztatásokból, megtörtént események átértékeléséből állt; ilyen volt pl. a magyar bankjegyek kibocsátása, az újoncozás elrendelése, a külső hatalmakkal való kapcsolatteremtés, a báró Jelašić bánnal szembeni ellenállás, a Horvátországgal való nézeteltérések rendezésének elmulasztása, a magyar kormány gyakori törvényellenes intézkedéseinek engedélyezése a had-, a pénz- és kereskedelmi ügyek területén, belépése a fegyveres felkelők sorába, visszatérés az uralkodó által felosztatott országgyűlésre.

Batthyány Lajost megvádolták ezen kívül olyan bűncselekményekkel is, amelyeket nem is követett el. A nyilvánvalóan hamis tényállást hamis tanúkkal

Gróf Batthyány Lajos holttestének azonosítása 1870. március 29-én (metszet, Vasárnapi Ujság, 1870. június)

igyekeztek alátámasztani. A legkirívóbb hamis vád az volt, amely szerint Batthyány részt vett volna az október 6-ai bécsi felkelés előkészítésében. Tipikus reagálása az önkényuralomnak, hiszen ezzel a váddal azt akarták deklarálni, hogy a bécsi megmozdulás nem az ő hibájukból, hanem az ellenség manipulációja révén következett be. Ezt az állítást újságcikkek találgatásaival és nyilvánvalóan rosszindulatú, Batthyányval szemben elfogult tanúkkal igyekeztek alátámasztani.²⁴

A vádakból és azok indoklásából egyértelműen látszik a politikai elvárásoknak való megfelelési kényszer. A bécsi kormányzatnak a vizsgálat idején kialakított álláspontja szerint értékelték az 1848-ban történeteket. A koncepció alátámasztása érdekében Batthyány majdnem egész politikai pályáját vád alá helyezték. „Magyar Párt”-ról beszéltek, amely előkészítette a forradalmat.²⁵

A magyarok újabb és újabb követelésekkel akarták sarokba szorítani „Ausztria császári koronáját” és „véres polgárháborút választottak a megbékéléssel

Első miniszterelnöki körlevelében a rend és nyugalom fenntartására szólította fel a hatóságokat.

1848. március 19-én Bécsbe utazott a jobbágyszabadításról rendelkező törvényekkel.

1848. március 22-én a rend fenntartása érdekében körlevelben javasolta egy őrsereg (nemzetőrség) felállítását a városokban és a népesebb településeken.

1848. március 23-án bejelentette kormánya névsorát az országgyűlésen. A nádor felhatalmazásával kinevezte a minisztériumot a fővárosban átmenetileg képviselő Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmányt. Második miniszterelnöki körleveléhez mellékelve szétküldte a hatóságoknak a jobbágyszabadításról szóló, szentesítés előtt álló törvényeket.

1848. március 24–28-án a felelős minisztériumról alkotandó törvénnyel Bécsbe utazó Batthyány és Deák

Ferenc kijelölt igazságügyi miniszter a császárvárosban tárgyalta a még jóvá nem hagyott törvényjavaslatokról.

1848. március 29-én Batthyány az elfogadhatatlan királyi leirat miatt lemondását helyezte kilátásba.

1848. március 30-án éjjel Batthyány és három kijelölt minisztertársa (Deák, gróf Széchenyi István, báró Eötvös József) Bécsben, a Burgban tárgyalta, majd reggel visszatért Pozsonyba.

1848. április 2-án Batthyány felterjesztette az uralkodóhoz kormánya névsorát.

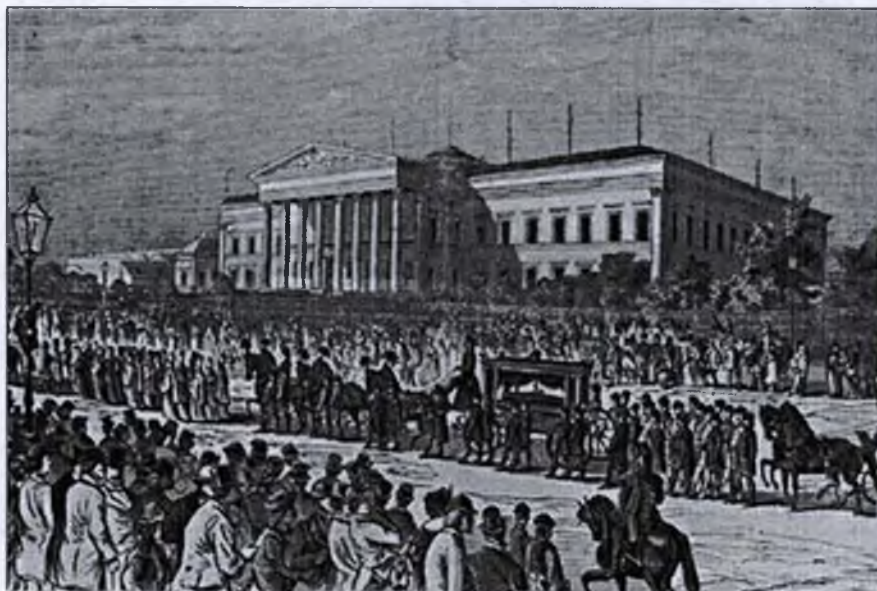
1848. április 7-én a király kinevezte az első független felelős magyar kormány tagjait.

1848. április 11-én a Batthyány-kormány Pozsonyban lévő tagjai letették az esküt. Az uralkodó szentesítette a törvényeket, és berekesztette az országgyűlést. ➡

szemben.”²⁶ Batthyánnak már azért sem adhattak igazat a hadbírók, mert azt az állítást kellett igazolniuk, hogy a fegyveres konfliktus előidézői nem a bécsi

amikor az országgyűlés már a forradalom talaján állt, ez efféle aggályokon túl kellett volna tennie magát, anélkül, hogy túlságosan sokat gondolkodott volna rajta....”²⁷

Gróf Batthyány Lajos (újra)temetési menete a Magyar Nemzeti Múzeum előtt, 1870. június 9-én (metszet, Vasárnapi Ujság, 1870. június)

kamarilla emberei, hanem a magyar kormány miniszterei voltak.

A vádak közül a legneveltségesebb az volt, amely azt róta fel Batthyánnak, hogy az alkotmánynak megfelelően járt el. A vádirat szerint ugyanis Batthyány megtagadta az ellenjegyzést az uralkodó azon rendelkezéseitől, amelyekkel feloszlatta a magyar parlamentet, Mailáth Györgyöt helytartóvá és – Batthyány felmentése után – Récsey Ádámot miniszterelnökké nevezte ki. Batthyány válasza az volt, hogy akkor követett volna el törvényteleniséget, ha ezt megtette volna. Az országgyűlést csak a költségvetés elfogadása után lehetett feloszlítani, s Mailáth kinevezése is alkotmányellenes volt, hiszen a magyar jog nem ismeri a helytartói tisztséget.

A bíróság mégis a törvénytelen eljárást tartotta volna helyesnek az alábbi indoklással: „Önnek az idő tájt,

de ők ennek sajátos magyarázatát adták. Schwarzenberg kijelentette, hogy Batthyány „a tőle megszokott zárkózottságával meg tudta akadályozni, hogy a császári és királyi kormány kezébe kerüljenek az őt kompromittáló iratok.”²⁸

A tanúk vonatkozásában is elég egyoldalúan jártak el. Míg a Batthyány mellett felszólaló, a vádlott mellett nyilatkozó tekintélyes és szavahihető tanúk tanúvalomását nem vették figyelembe, addig a terhelő valamit tevő tanúk, akik valamiért szembefordultak vele (pincér, néhány Batthyányval nem szimpatizáló arisztokrata stb.), állításaival bizonyítottan tekintették a koholt vádak.

A perben egyébként már megjelent a 20. században majd nagy karriert befutó „gondolat-bűncselekmény” is. Különösen azoknál az eseteknél, ahol a hadbíró Batthyány „rossz szándékairól” beszélt.

1848. április 12-én, Pozsonyban megtartották az első minisztertanácsi ülést.

1848. április 15-én, az első pesti minisztertanácsi ülésen Batthyány magára vállalta a nemzetőrség szervezését.

1848. április 16-án a minisztertanács Batthyányra bízta a távollévő hadügyminiszter, Mészáros Lázár helyettesítését.

1848. április 20-án Batthyány kinevezte az ideiglenes Országos Nemzetőrségi Haditanács vezetőjét és tagjait.

1848. április 21-én elrendelte a nemzetőrség országos összeírását.

1848. május 2–10. között Bécsben eredményes tárgyalásokat folytatott az országban állomásozó sorkatonaság feletti rendelkezésről, Mészáros Lázár hazarendeléséről és Jellačić engedelmességre utasításáról.

1848. május 16-án elrendelte tíz önkéntes nemzetőr zászlóalj felállítását, és kiadta a „rendes nemzetőrség” (a honvédség) toborzási felhívását.

1848. június 6–12-én Innsbruckban sikeres tárgyalásokat folytatott Ferenc Károly főherceggel az erdélyi unióról szóló törvény jóváhagyásáról és Jellačić felmentéséről.

1848. június 23-án Vas vármegye kiscelli és sárvári választókerületében is képviselővé választották Batthyányt, aki a Sárváron megszerzett mandátumot fogadta el.

1848. július 5-én, Pesten megnyílt a népképviselői országgyűlés; a miniszterelnök általában részt vett a képviselőház ülésein, de csak ritkán és röviden szólalt fel.

1848. július 6–9-én, majd július 24–31-én Batthyány eredménytelenül tárgyalt Bécsben az osztrák kormánnyal és János főherceggel, illetve Jellačić horvát bánnal.

Az eljárás menete

A koncepciók pereknél az eljárás ütemezését is mindig az aktuális politikai elvárásokhoz igazítják. Nagy Imrét és társait is, amíg a per lebonyolítása nem volt aktuális, Romániában tartották. Nem ennyire nyilvánvalóan, de hasonló tendenciákat láthatunk Batthyány esetében is. Felsőbb utasításra felgyorsulnak vagy lelassulnak a perbeli cselekmények.

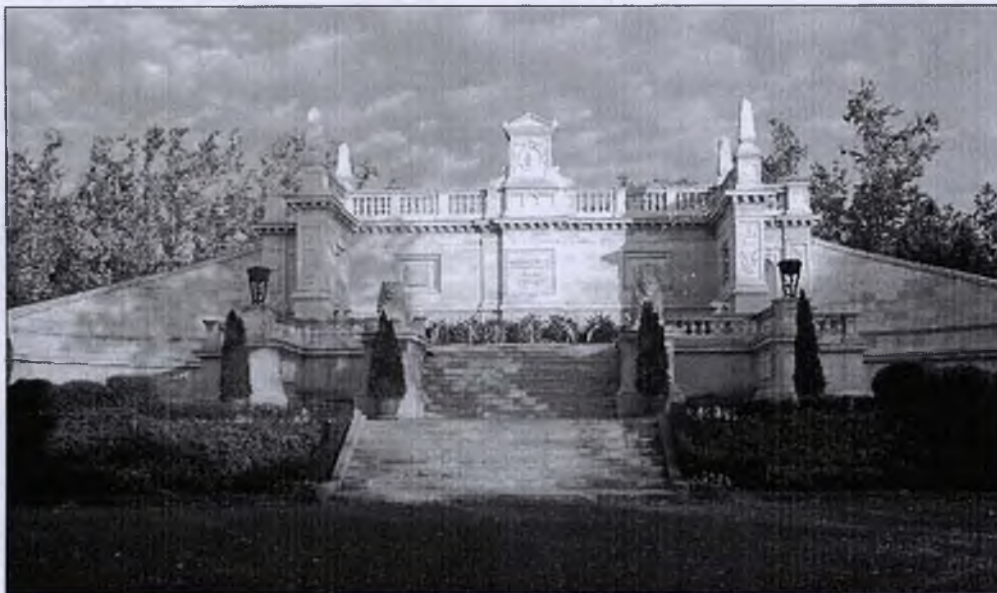
A bírósági tárgyalás, amely a koncepciók pereiben mindig kevésbé jelentős, mint a nyomozati szak, pedig már lázas sietséggel zajlik, mert az ítélet végrehajtásának is megvolt már a határideje. Talán ezért is fordulhatott elő, hogy ugyanazon a napon született meg az ítélet, mint amelyre a kegyelmi kérvény is datálódott. Ebből ugyanis az következik, hogy ez utóbbi iratot is előre megírták, tehát tudták, mi lesz az ítélet. Leuzendorf be is vallotta, hogy „utasítást kaptam, hogy lehetőség szerint gyorsítsam meg az eljárást, ami igen zavarólag hatott a szükséges mérlegelésre és nyugodt megfontolásra...”²⁹

Inkvizítorius eljárás

A per a legnagyobb titokban zajlott. Ennek megfelelően zárt tárgyalást tartottak. (Nagy nyilvánosság előtt Batthyány Lajos vádlottból vádlóvá válhatott volna.)

A védelem csak formális volt. Elutasították Batthyány azon kérését, hogy védekezése során jogi segítséget kaphasson Deák Ferencről. A mellette szóló

tanúkat különböző ürügyekre hivatkozva nem idézték be. Az enyhítő vagy mentő körülményeket a hadbíróknak hivatalból kellett volna összegyűjtenie, hiszen az

A Batthyány Mauzóleum, Bp., Fiumei úti sírkert

osztrák katonai büntető rendtartás a hadbíró nemcsak a vád képviselőjére, hanem a gyanúsított „törvényes védelmének ellátására” is utasította. A periratokat végignézve arra a következtetésre juthatunk, hogy ennek a kötelezettségnek a hadbíró nem tett eleget, bár három vádpontot ejtett a per során.

Batthyány Lajost hónapokon keresztül teljesen elszigetelték a külvilágtól, és teljesen egyedül állt egy vele szemben ellenséges apparátussal. Batthyányt azonban nem sikerült megtörni, végig nagyon határozottan védekezett. Ebben nagy segítséget jelentett jogi végzettsége (bár soha nem praktizált), kiváló német nyelvtudása (a per ugyanis németül zajlott) és büszkesége.

Votum informatium

Az osztrák katonai perrendtartás előírta, hogy a hadbíráskodás tagjainak az ítélelhozatal előtt a hadbíró írásos

1848. augusztus 13-án utasította a hatóságokat önkéntes, tartós szolgálatot vállaló nemzetőr alakulatok szervezésére.

1848. augusztus 27-én elrendelte az önkéntes nemzetőr alakulatok négy táborban (Pápa, Vác, Szolnok és Arad) történő összevonását és kiképzését.

1848. augusztus 28. és szeptember 9. között Batthyány és Deák, valamint a hozzájuk szeptember 6-án csatlakozó országgyűlési küldöttség sikertelenül járt Bécsben; az udvar az újoncosági és pénzkibocsátási törvényjavaslatokról érdemben nem tárgyalt.

1848. szeptember 11-én Batthyány és a kormány tagjai lemondtak, de

1848. szeptember 12-én Batthyány a nádor felkérésére ismét vállalta a kormányalakítást.

1848. szeptember 12.–október 2. között Batthyány ideiglenes, ügyvezető miniszterelnök.

1848. szeptember 13-án felhívást intézett a dunántúli vármegyékhez a Jellačić elleni tömeges felkelésre, majd

1848. szeptember 14-én, az országgyűlés határozata alapján, de királyi jóváhagyás nélkül, elrendelte az azonnali honvédtoborzást.

1848. szeptember 17-én kormánybiztosokat nevezett ki a honvédtoborzás szervezésére, és az országgyűlés képviselőházában bejelentette tervezett kormánya névsorát.

1848. szeptember 19-én részletes utasítást adott ki a honvéd újoncok mielőbbi kiállítása érdekében (minden 127 lakos után két újoncot kellett kiállítani).

1848. szeptember 23-án országos népfelkelési biztossá nevezte ki Kossuth Lajost.

előterjesztésében foglalja össze az ügyet: a vádakat, a vádlott védekezését és az általa javasolt ítéletet. Ezt az iratot nevezték votum informatiumnak. Ez a tájékoztató vélemény azonban teljes egészében az előzetesen Bécsben kialakított koncepció és helyzetértékelés szerint elemezte a Batthyány elleni vádakat. Leuzendorf hadbíró a hadbírótság tagjainak így még egy hivatalos okirattal is tudta sugallani, hogy milyen ítéletet várnak el tőlük. A tanácskozás – ami nem tartott túl sokáig – ennek megfelelően valószínűleg az egyhangú vélemény jegyében zajlott le. Egy katonatiszt hogyan is szegülhetne szembe felettese kívánalmaival?

Kegyelmi kérvény

Károlyi Árpád megfogalmazása szerint „a hihetetlenül nyomorultan megindokolt” ítélettel szemben erőteljes, jól szerkesztett a kegyelmi kérelem. (A hadbírótság ítélete ellen nem lehetett fellebbezni, az rögvest jogerőre emelkedett.) A hadbírónak a mentő körülmények összegyűjtése sokkal könnyebb volt, mint a vádirat összetákolása. Valószínűleg úgy tudták a bíróságot a halálos ítélet meghozatalára rávenni, hogy azt ígérték a hadbíróknak, az uralkodó majd kegyelmet fog adni Batthyánynak.

Jegyzetek

- ¹ A Rajk-per pl. ilyen rendkívül primitív koncepció és foratókönyv szerint megszerkesztett per volt. Mégis, Rajk Júlia visszaemlékezése szerint, a párttagok „elhitték”, hogy férje bűnös. Ugyanezt nyilatkozta az egyik népbíró, Barcs Sándor is. Lásd: Pető Andrea: *Rajk Júlia* (Budapest, 2001, 48. p.)
- ² Pl. Báro Wesselényi Miklóst jobbagyleányokkal való viszonyal, Mindszenty József bíborost, esztergomi érseket deviza-bűncselekménnyel vádolták.
- ³ *Rajk László és társai a Népbíróság előtt 40 év távlatából...* Az ún. „Kék Könyv” hasonló kiadása. A bevezető tanulmányt írta: Zinner Tibor (Budapest, 1989, 27–28. p.)
- ⁴ Ezt a technikát alkalmazták a Batthyány Lajos perével leginkább párhuzamba állítható Nagy Imre-perben is.
- ⁵ Ilyen volt pl. a „gyűjtogató kulákok” pere. Lásd: Sipos András-Závada Pál: *Statárium* (Budapest, 1989). Ide sorolható még Mansfeld Péter ügye is; lásd: Jobbágyi Gábor: „Ez itt a vértanúk vére.” (Az 1956 utáni megtorlások) (Győr, 1988); Kősa Csaba: *13 perc (Mansfeld Péter élete és halála)* (Budapest, 1999).

A legmeglepőbb az egész szövegben az, hogy Leuzendorf hadbíró mennyire kritikus a bécsi kormányzattal szemben. Szerinte a magyarországi konfliktushoz hozzájárult „a bécsi kormány jó néhány láthatóan megmagyarázhatatlan intézkedése.” Azt is elismerte, hogy ilyen eljárás „nem mentes bizonyos hiányosságoktól és fogyatékoktól.” Bevallotta, hogy „felsőbb helyről” utasításokkal látták el.³⁰

Temetés

Batthyány Lajos holttestét éjjel, titokban akarták eltemetni a józsefvárosi temetőben. A bécsi kormányzat így akarta megakadályozni, hogy az első független, felelős magyar kormány miniszterelnökének sírja zárandokhelyé váljon. A halottas kocsit azonban a józsefvárosi esperes visszafordította, azzal az ürüggyel, hogy nem ásták elég mélyre a sírt, majd titokban Batthyány tetemét a ferences zárdába vitték, és az altemplom sírboltjában helyezték el. A kriptá márványlapjának csak a belső oldalára merték felvésni a G. B. L. betűket.³¹ Csak a kiegyezés után, 1870. június 9-én kerülhetett sor ünnepélyes újratemetésére.

A történelmi párhuzam itt is egyértelmű. Batthyány Lajos pere, ítélete, temetése, újratemetése kísértetiesen hasonlít a Nagy Imre és társai elleni eljárásra.

- ⁶ A törvényerejű rendelet szövegét nem is tették közzé. (A Magyar Közlönyben az 1950. évi 26. sz. tvr. a Magyar Nemzeti Bankról szól) de a laktanyákban szóban kihirdették, és több száz esetben alkalmazták. Lásd: *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez*. Szerk.: Horváth Ibolya, Solt Pál, Szabó Győző, Zanathy János, Zinner Tibor (Budapest, 1992, I. kötet, 296–297. p.)
- ⁷ Károlyi Árpád: *Dobó István és Balassa János összeesküvése* (Századok, 1879); uő.: *Okiratok a Balassa–Dobó féle összeesküvés történetéhez. 1569–1572* (Történelmi Társulat, 1879); Gellért Árpád: *Az igazságszolgáltatás története az 1526–1606 közötti időszakban* (Szeged, 1910); Hóvári János: *A hűtlen Dobó* (Budapest, 1987); Sugár István: *Dobó István az egeri hős koncepciója pere* (Hevesi Napló, 1992).
- ⁸ Károlyi Árpád: *Illésházy István hűtlenségi pöre* (Budapest, 1889, 164. p.)
- ⁹ Pauler Gyula: *Wesselényi Ferenc nádor és társainak összeesküvése (1661–1671)*. I–II. kötet (Budapest, 1878); Szilágyi Sándor: *Zrínyi Péter és társai ligája s a rendkívüli törvényszékek* (Lipce, 1867)

1848. szeptember 28-án Batthyány részt vett a sukorói Haditanácson, majd Lamberg halálának hírére Pestre indult, de Téténytől visszafordult, s visszatért a táborba.

1848. szeptember 29-én éjjel Móga tábornokkal tárgyalt, reggel átment Székesfehérvárra, Jelašić táborába, majd a sikertelen békeltetési kísérlet után Bécsbe utazott. (A magyar sereg közben Pákozdnál megállította a horvátok előrenyomulását.)

1848. október 2-án Batthyány Schönbrunnban beadta lemondását, s ellenjegyezte utódja, Vay Miklós miniszterelnöki kinevezését. Egyúttal a képviselőháznak is bejelentette lemondását a miniszterelnökségről és képviselői mandátumáról.

1848. október 3-án a király felmentette miniszterelnöki tisztségéből.

1848. október 5-én Bécsből Sopronba, majd október 7-én Ikervárra, október 10-én Vidos József vasi nemzetőreinek és népfelkelőinek táborába, Hegyfaluba utazott, ahol

1848. október 11-én, a tábor riadóztatásakor leesett megbokrosodott lováról, és kifecamította a jobb karját. (Október 11–19-én Szentgyörgyi Horváth József cs. kir. kamarás hegyfalui kastélyában ápolták.)

1848. október 14-én – tetteinek igazolására – Hegyfaluból Königmayer Károly nyögéri plébánossal levelet íratott miniszterelnökségének utolsó napjairól Bezerédj Istvánnak.

1848. december 6-án Vas vármegye sárvári választókerületében ismét országgyűlési képviselővé választották.

1848. december 13-án, Pesten megjelent az országgyűlésen, de mandátumának igazolásáig – december 29-éig – nem szólalhatott fel.

- ¹⁰ Lukinich Imre: *II. Rákóczi Ferenc felségárulási pörének története és adattára* (Budapest, 1935)
- ¹¹ Stipta István: *A magyar bírósági rendszer története* (Debrecen, 1997, 67–68. p.)
- ¹² *A magyar jakobinusok iratai*. Szerkesztette Benda Kálmán (Budapest, 1952, I. kötet, LXXXVI.); vö.: Fraknói Vilmos: *Martinovics és társainak összeesküvése* (Budapest, 1880, 343. p.); uő: *Martinovics élete* (Budapest, 1921, 183–193. p.); Bónis György: *Hajnóczy József* (Budapest, 1954, 152. p.)
- ¹³ Jakab Elek: *Báró Wesselényi Miklós hűtlenség bűnpere*. I–II. kötet (Kolozsvár, 1878); Trócsányi Zsolt: *Wesselényi Miklós hűtlenségi pere* (Budapest, 1986)
- ¹⁴ Horváth Mihály: *Magyarország függetlenségi harcának története* (Genf, 1865, III. kötet, 567. p.)
- ¹⁵ Szemere Bertalan: *Politikai jellemrajzok a magyar szabadságharcról* (Hamburg, 1853, 132. p.)
- ¹⁶ Vahot Imre: *Gróf Batthyány Lajos élete és jellemrajza* (Budapest, 1873, 91. p.)
- ¹⁷ *Batthyány Lajos gróf főbenjáró pöre*. A szövegeket válogatta, gondozta, a jegyzeteket készítette és a bevezető tanulmányt írta: Urbán Aladár (Budapest, 1991, 14. p.; a továbbiakban: Urbán, 1991)
- ¹⁸ Erre jó példa az az eset, amikor Batthyány Lajos kérte, hogy István nádort tanúként hallgassák ki, amit a bíróság azzal az indokkal tagadott meg, hogy a nádor nem vonható felelősségre, de a miniszterelnök igen. Batthyány erre frappáns választ adott: ezek szerint a nádorra vonatkoznak az áprilisi törvények, de a miniszterelnökre nem.
- ¹⁹ Az ilyen jellegű eljárás, amely a nyomozásra helyezte a hang-

- súlyt, és a bírósági szakasz ehhez képest másodlagos, nagyban elősegíti, hogy koncepciók pert folytassanak le. Lásd: Mezey Barna: *Az 1848. évi megtorlások történetéhez* (Jogtudományi Közlöny, 1999, 460. p.); Ciáky Ferenc: *A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története* (Budapest, 1924, 7. p.); Kardos Sándor: *A magyar katonai büntetőjog rövid története* (Debrecen, 2002, 13–14. p.).
- ²⁰ Urbán, 1991, 226. p.
- ²¹ Urbán, 1991, 284–285. p.
- ²² Jókai Mór írta róla: „Őt jelleme tette fogollyá.” (Közlöny, 1849. február 11.)
- ²³ Hunfalvy Pál: *Napló 1848–1849* (Budapest, 1986)
- ²⁴ Károlyi Árpád: *Németújvári gróf Batthyány Lajos első miniszterelnök főbenjáró pöre* (Budapest, 1932, II. kötet, 30. p.)
- ²⁵ Károlyi Árpád: i. m., 321. p.
- ²⁶ Akárcsak a Nagy Imre-perben, minden felelősséget a miniszterelnökre hárítottak.
- ²⁷ Urbán, 1991, 300–301. p.
- ²⁸ Ez a megfogalmazás összecseng az 1950-es évek tipikus bírói indoklásával: „A bíróság súlyosbító körülményként értékeli a vádlott konok tagadását és enyhítő körülményként azt, hogy ellene egyébként bizonyíték nincs.”
- ²⁹ Urbán, 1991, 357. p.
- ³⁰ Urbán, 1991, 360–363. p.
- ³¹ *Vasárnapi Újság*. 1870. június 26. *Batthyány Lajos gróf az első magyar miniszterelnök élete és halála*. Hiteles kútfőkből: kortársak emlékezéséből összeállítva (Pest, 1870, 151. p.); Stéfán Ildikó: *Gróf Batthyány Lajos halála és temetése* (Sic Itur Ad Astra, 1993, 2–4.).

1849. január 1-jén az országgyűlés békeküldöttségével Pestről Windsch-Grätz főhadiszállására indult.

1849. január 2-án a megszálló császáriak zár alá vették a „lázádo” Batthyány ikervári birtokát.

1849. január 3-án Windsch-Grätz csak Batthyány nélkül volt hajlandó fogadni a Bicskére érkező békeküldöttséget, és feltétel nélküli fegyverletételt követelt.

1849. január 3–8. között Windsch-Grätz Bicskén házi őrizetben tartotta az országgyűlési küldöttség tagjait, köztük Batthyányt.

1849. január 8-án a küldöttség tagjait visszakísérték a császáriak által megszállt Pestre, majd éjjel 11 óra körül Batthyányt a Károlyi-palotában letartóztatták, és

1849. január 9.–április 23. között a budai várban tartották fogva.

1849. február 12.–március 26. között került sor Batthyány hivatalos hadbíróvási kihallgatására.

1849. április 23. – május 5. között a Budán őrzött politikai foglyokat, köztük Batthyányt katonai kísérettel a krajnai Laibachba szállították, s 1849. július 23-áig a fellegvárban tartották fogva.

1849. július 23–26. között Batthyányt és társait Pozsonyba szállították, s augusztus 11-éig a pozsonyi várban tartották fogva, majd

1849. augusztus 12-re virradó éjjel a csehországi Olmützbe vitték, s szeptember 8-áig az olmützi várbörtönben őrizték.

1849. augusztus 16–30. között zajlott Batthyány hadbíróvási perének „rendes eljárása” Olmützben.

1849. augusztus 30-án a császári hadbíróvási egyhangúlag

jóváhagyta Batthyány halálos ítéletét (felségárulásért kétélt általi halál és teljes vagyonekobzás), ugyanakkor egyhangúlag támogatta a kegyelmi kérvényt is.

1849. szeptember 9-én Batthyányt és fogolytársait Pozsonyba,

1849. szeptember 12-én Pestre szállították.

1849. szeptember 12.–október 6. között Batthyányt a pesti Újépületben tartották fogva.

1849. október 3-án Haynau császári tábornagy az ácsi főhadiszálláson jóváhagyta Batthyány halálos ítéletét, és elrendelte, hogy azt október 6-án kell végrehajtani.

1849. október 5-én reggel az Újépületben kihirdették Batthyány halálos ítéletét, s a grófot a siralomházba vitték, aki

1849. október 6-ra virradó éjjel, őrei éberségét kijátszva, erei felvágásával öngyilkosságot kísérelt meg.

1849. október 6-án reggel elhalasztották a súlyosan sebesült Batthyány akasztását, délután hat órakor azonban golyó által kivégezték az Újépület melletti fapiacon. A holttestet a pesti Rókus kórház halottas kamrájába szállították.

1849. október 6-án éjjel a Rókus kórház a család kérésére kiadta a holttestet, amelyet a Józsefvárosi temetőbe szállítottak, a koporsó azonban nem fért bele a sírgödörbe, ezért éjjelkor – rövid egyházi szertartás után – a Pest-belvárosi ferences templom kriptájában falazták el a gróf temét.

(Molnár Andrásnak a Batthyány Lajos-emlékévé honlapján közzétett kronológiája alapján [www.emleke.hu] - É. L.)